

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2025-06-26 i mål nr M 3988-24, se bilaga A

PARTER

Klagande

S H

Ombud: I N och L L

Skogsägarna Norra Skog, ekonomisk förening

Motpart

Naturskyddsföreningen Jämtland-Härjedalen, Naturskyddsföreningen
Kansli Mitt

SAKEN

Avverkningsanmälan på fastigheten X i Östersunds kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Inom det område som S H anmält för avverkning har det rapporterats fynd av trolldruvemätare. Trolldruvemätare är en fjärilsart som är rödlistad såsom starkt hotad men den är inte fridlyst enligt artskyddsförordningen (2007:845). I avverkningsområdet växer också svart trolldruva som är värdväxt för trolldruvemätarens larver. Under Skogsstyrelsens handläggning har S H underrättat myndigheten om att hon avser att lämna hänsynsytor där det finns högre förekomster av svart trolldruva.

Skogsstyrelsen har i det överklagade beslutet bedömt att ytterligare områden inom skogen men utanför planerade hänsynsytor kan vara av vikt för trolldruvemätaren, men att ytterligare hänsyn går utöver vad som kan krävas enligt skogsvårdslagen (1979:429). Mark- och miljödomstolen har ansett att det inte finns något hinder mot att tillsynsmyndigheten förelägger om ytterligare försiktighetsmått med stöd i miljöbalkens allmänna hänsynsregler och har återförvisat ärendet till Skogsstyrelsen för fortsatt behandling.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

S H har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa Skogsstyrelsens beslut. I andra hand har hon yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska föreskriva proportionerliga försiktighetsmått enligt miljöbalken alternativt återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för att föreskriva sådana.

Naturskyddsföreningen Jämtland-Härjedalen har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

S H har i allt väsentligt anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg.

Varken trolldruvemätare eller svart trolldruva omfattas av någon fridlysning. Det innebär i princip att var och en som vill plocka eller på annat sätt förstöra svart trolldruva på sin egen mark, eller med markägarens tillåtelse, kan och får göra detta. Rödlistan är ett vetenskapligt kunskapsunderlag, inte en rättslig reglering som i sig kan ligga till grund för förbud eller förelägganden i det enskilda fallet.

Enskilda bör kunna känna en trygghet och förutsägbarhet i att speciallagstiftningen i skogsvårdslagen och därtill hörande författningar reglerar vilken hänsyn som i samband med skogsbruksåtgärder ska lämnas till arter som inte är fridlysta. Skogsvårdslagens intrångsbegränsning ger uttryck för lagstiftarens proportionalitetsavvägning. Om man tillämpar miljöbalkens hänsynsregler som ett slags reservskydd för arter som inte är fridlysta sätter man lagstiftarens avvägning mellan skogsbruk och naturhänsyn ur spel och urholkar rättssäkerheten för markägare.

Om Mark- och miljööverdomstolen bedömer att miljöbalken ska tillämpas bör Mark- och miljööverdomstolen fastställa de försiktighetsmått som är proportionerliga och påkallade i ljuset av 2 kap. 7 § miljöbalken alternativt med tydliga instruktioner återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för en sådan prövning. Det saknas skäl att återigen återförvisa ärendet till Skogsstyrelsen, med risk för en tredje prövning i domstol om samma sak.

Naturskyddsföreningen Jämtland-Härjedalen har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg.

Det är riktigt att rödlistan är ett vetenskapligt kunskapsunderlag, och som sådant kan och ska den tillmätas betydelse vid en bedömning utifrån miljöbalkens bestämmelser. En tillämpning av 2 kap. 3 § miljöbalken innefattar en skyldighet att iaktta de begränsningar och utföra de skyddsåtgärder som behövs för att motverka skada på miljön,

däribland biologisk mångfald. Det kan inte anses ha varit lagstiftarens avsikt att helt undanta arter som inte är fridlysta från bedömningen av hänsyn till biologisk mångfald. Artskyddsförordningens förteckning över fridlysta arter utgör endast en mindre mängd av Sveriges biologiska mångfald. Bevarandesituationen för många svenska rödlistade arter är avsevärt sämre än för flera som är fridlysta. Trolldruvemätaren är ett tydligt exempel på en art som inte är fridlyst men som löper risk att försvinna från den svenska naturen.

REMISSYTTRANDE

Skogsstyrelsen har i ett remissyttrande till Mark- och miljööverdomstolen anfört sammanfattningsvis följande.

Skogsvårdslagens regler och föreskrifter gäller alltid parallellt med miljöbalken och bör alltid beaktas i samband med utredningar i skogsområden med förekomst av höga naturvärden och hänsynskrävande biotoper. Skogsvårdslagstiftningens reglering kring rödlistade arter är mer specifik än miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Det är därför rimligt att i första hand tillämpa skogsvårdslagens regelverk fullt ut. Samtidigt måste det bedömas om skogsvårdslagstiftningen är otillräcklig i förhållande till miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Om så skulle vara fallet behöver Skogsstyrelsen föreskriva de anpassningar och försiktighetsmått som behövs för att följa miljöbalken.

Skogsstyrelsen önskar ett klargörande av hur proportionalitets- och behovsprinciperna som uttrycks i 2 kap. 7 § samt 12 kap. 6 § sista stycket miljöbalken ska tillämpas kring hotade arter eller miljöer som är värdefulla för biologisk mångfald men som inte i sig är fridlysta eller förbjudna att väsentligt påverka vid skötsel av skog.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Den huvudsakliga frågan i målet är om det inom ramen för ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken är möjligt att besluta om försiktighetsmått eller förbud till skydd för en rödlistad art med stöd i miljöbalkens allmänna hänsynsregler, även om arten inte är

fridlyst enligt artskyddsförordningen, utöver vad som ryms inom den så kallade intrångsbegränsningen i skogsvårdslagen.

Den svenska rödlistan är en bedömning och sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige och ger en överblick över arternas tillstånd. Rödlistan medför i sig inget juridiskt skydd för arterna. Rödlistade arter behöver inte vara fridlysta och det finns fridlysta arter som inte är rödlistade. Rödlistan revideras vart 5:e år av SLU Art-databanken. (Se t.ex. Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i Skogsbruket, Version 2.2, 2026-03-04, s. 14.)

Miljöbalken och skogsvårdslagen gäller parallellt

Miljöbalken ska tillämpas vid all verksamhet och alla åtgärder som har betydelse för miljöbalkens mål. Den tillämpas parallellt med annan lagstiftning som reglerar en verksamhet eller åtgärd. I några fall har lagstiftaren bedömt att tillräckliga miljökrav ställs i annan lagstiftning än miljöbalken. Möjligheten att ingripa med stöd av miljöbalken har i dessa fall uttryckligen begränsats. En erinran om vilka fall detta gäller finns i 1 kap. 7 § miljöbalken. (Se prop. 1997/98:90 s. 144, 147 och 288.) Skogsvårdslagen är inte upptagen i 1 kap. 7 § miljöbalken. Miljöbalken gäller således parallellt med skogsvårdslagen. Däremot gäller undantag för skogsvårdslagens tillämpning som innebär att den inte ska tillämpas om den strider mot miljöbalkens bestämmelser om hänsyn inom biotopskyddsområden eller föreskrifter meddelade enligt miljöbalken om skydd av områden eller skydd för biologisk mångfald (se 4 § skogsvårdslagen).

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler i 2 kap. miljöbalken gäller alla som avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som inte är av försumbar betydelse för miljöbalkens mål. Enligt 3 § gäller bl.a. att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Med skada och olägenheter för miljön avses inte endast påverkan på grund av utsläpp eller andra störningar, utan också sådant som utarmande av värdefulla

natur- och kulturmiljöer eller den biologiska mångfalden (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 15).

Hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller dock, enligt 7 §, endast i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Enligt 30 § första stycket skogsvårdslagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om den hänsyn som ska tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen vid skötseln av skog, såsom i fråga om hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av träd och trädsamlingar, gödsling, dikning och skogsbilvägars sträckning.

Eftersom miljöbalkens allmänna hänsynsregler är tillämpliga på skogsmark och skogsbruk, dvs. inom skogsvårdslagens tillämpningsområde, ska de föreskrifter som meddelas med stöd av skogsvårdslagen vara förenliga med miljöbalkens allmänna hänsynsregler och främja uppfyllandet av miljöbalkens mål (se prop. 1997/98:90 s. 240-241).

Skogsstyrelsen har med stöd av bemyndigandet i 30 § skogsvårdslagen meddelat föreskrifter om hänsyn bl.a. till rödlistade arter. Enligt Skogsstyrelsens föreskrifter ska skador till följd av skogsbruksåtgärder förhindras eller begränsas i livsmiljöer där arter som är akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade förekommer (se 7 kap. 19 § SKSFS 2011:7). Skogsstyrelsen har sålunda möjlighet enligt bestämmelserna i skogsvårdslagen, skogsvårdsförordningen samt Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen (SKSFS 2011:7) att förelägga om åtgärder till skydd för hotade arter. Dessa åtgärder får dock enligt den s.k. intrångsbegränsningen som följer av 30 § tredje stycket skogsvårdslagen inte vara så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

När det gäller miljöbalkens förhållande till skogsvårdslagen följer det av allmänna lagvalsprinciper att de detaljerade föreskrifterna om miljöhänsyn i skogsvårdsförfattningarna ska tillämpas före miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Om en fråga om miljöhänsyn är oreglerad i skogsvårdsförfattningarna kan dock miljöbalkens hänsynsregler läggas till grund för ingripanden. Miljöbalkens hänsynsregel om försiktighetsmått (2 kap. 3 §) blir således tillämplig i de frågor som inte är särskilt reglerade i skogsvårdsförfattningarna. (Se prop. 1997/98:90 s. 241–245.)

Anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken

Som konstaterats ovan gäller miljöbalkens allmänna hänsynsregler för alla verksamheter och åtgärder som inte är av försumbar betydelse för miljöbalkens mål. Därutöver gäller att en avverkningsanmälan enligt 15 § skogsförordningen ska ses som en anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se 6 § förordningen [1998:904] om anmälan för samråd). Skogsstyrelsen får med stöd av 12 kap. 6 § miljöbalken förelägga markägaren att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om sådana åtgärder inte är tillräckliga och det är nödvändigt för skyddet av naturmiljön, får myndigheten förbjuda avverkningen.

När det gäller räckvidden av Skogsstyrelsens ingripanden i denna situation framgår av förarbetena att det inte bör gälla någon begränsning av möjligheten att ställa krav i fråga om förelägganden och förbud i samband med anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se prop. 1997/98:90 s. 245).

I linje med detta har Mark- och miljööverdomstolen tidigare, i mål som visserligen avsett arter som är fridlysta enligt artskyddsförordningen, uttalat att om Skogsstyrelsen bedömer att försiktighetsmått inom intrångsbegränsningen inte är tillräckliga ska Skogsstyrelsen fatta beslut enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se t.ex. rättsfallet MÖD 2021:11 samt Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 mars 2026 i mål nr M 6895-25).

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Utifrån de relativt detaljerade bestämmelser om hänsyn till arter som finns i Skogsstyrelsens föreskrifter bör Skogsstyrelsen, när det gäller skydd av rödlistade arter som inte omfattas av artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser, i första hand och upp till intrångsbegränsningen tillämpa skogsvårdsförfattningarna och med stöd av 30 § skogsvårdslagen förelägga om de försiktighetsmått som behövs. Om Skogsstyrelsen bedömer att försiktighetsmått inom skogsvårdslagens intrångsbegränsning inte är tillräckliga ska Skogsstyrelsen fatta beslut enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Någon begränsning, motsvande skogsvårdslagens intrångsbegränsning, gäller inte i fråga om förelägganden och förbud i samband med anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Däremot har Skogsstyrelsen att tillämpa 2 kap. 7 § miljöbalken. På så vis skiljer sig tillämpningen från vad som gäller vid en tillämpning av artskyddsförordningens förbudsbestämmelser. (Se Högsta domstolens avgörande NJA 2023 s. 291 ”Tjäderspelet i Malsättra” p. 10–11 och 18.)

Av utredningen i målet framgår att Skogsstyrelsen anser att det finns ytterligare områden utanför planerade hänsynsytor som kan vara av vikt för trolldruvemätaren. Mark- och miljööverdomstolen bedömer, i likhet med mark- och miljödomstolen, att det i detta fall har funnits skäl för Skogsstyrelsen att i ärendet om anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken utreda behovet av ytterligare åtgärder till skydd för den starkt hotade trolldruvemätaren. Vid bedömningen av vad som därvid är tillräckliga skyddsåtgärder bör utgångspunkten vara densamma som för fridlysta arter, dvs. att den kontinuerliga ekologiska funktionen ska upprätthållas för arten (se Mark- och miljööverdomstolens avgöranden den 22 maj 2026 i mål nr M 11405-25 och M 11407-25).

Den fortsatta bedömningen bör innefatta en intresseavvägning mellan det enskilda och allmänna intresset. Finns det mindre ingripande åtgärder ska de väljas i första hand (se MÖD 2019:34). Vidare ska i detta fall även 2 kap. 7 § miljöbalken tillämpas, vilket innebär att krav ska ställas i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem, varvid särskild hänsyn ska tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Utfallet av avvägningen blir enligt skälighetsregeln beroende av omständigheterna i det enskilda

fallet. I ett fall kan mycket betydande ekonomiska olägenheter på markägarsidan medföra att ett i och för sig angeläget miljöintresse får vika. I ett annat fall kan ett mycket starkt miljöskyddsintresse medföra att markägaren får finna sig i betydande inskränkningar i sin markanvändning. (Se t.ex. rättsfallet ”Tjäderspelet i Malsättra” p. 11.) Bedömningen ska utgå från branschförhållanden och inte den aktuella verksamhetsutövarens ekonomiska förhållanden och det är verksamhetsutövaren som har att visa att kraven på försiktighetsmått i det enskilda fallet är orimliga. (Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 231 f och Bengtsson m.fl., kommentaren till 2 kap. 7 § miljöbalken.) Enligt Mark- och miljööverdomstolen saknas det anledning att frånga dessa allmänna utgångspunkter vid en anmälan om samråd som den nu aktuella. Med hänsyn till instansordningens princip bör Skogsstyrelsen som första instans inhämta erforderlig utredning och ta ställning i frågan.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen instämmer sammantaget i mark- och miljödomstolens bedömning att det finns skäl att återförvisa ärendet till Skogsstyrelsen för fortsatt behandling. Överklagandet ska därför avslås och mark- och miljödomstolens dom står därmed fast. Det av mark- och miljödomstolen meddelade förbudet mot avverkning och andra skogsbruksåtgärder inom det avverkningsanmälda området gäller alltså till dess Skogsstyrelsen på nytt avgjort ärendet eller förordnat annat.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Malin Wik och Jonas Högström, tekniska rådet Torbjörn Johansson (skiljaktig) och tf. hovrättsassessorn Alice Stöop Hedborg, referent.

Föredragande har varit Julia Nyberg.

Skiljaktig mening, se nästa sida.

SKILJAKTIG MENING I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Tekniska rådet Torbjörn Johansson är skiljaktig och anför följande.

Till skillnad från majoriteten anser jag att det inte är möjligt att inom ramen för samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken ställa längre gående krav om hänsyn till arter som inte omfattas av skydd enligt föreskrifter meddelade med stöd av 8 kap miljöbalken än vad som ryms inom intrångsbegränsningen i skogsvårdslagen. Jag anser därför att överklagandet ska bifallas och Skogsstyrelsens beslut fastställas.

Om det ändå skulle vara möjligt att ställa sådana krav, delar jag majoritetens uppfattning att det var motiverat att återförvisa målet för ytterligare utredning av åtgärder för att skydda trolldruvemätare.

Min bedömning baseras på följande överväganden.

Omfattningen av intrångsbegränsningen i skogsvårdslagen

I 4 § skogsvårdslagen anges att bestämmelser i denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter inte ska tillämpas i den mån vad där säger strider mot 7 kap. 11 § miljöbalken eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 eller 8 kap. samma balk eller med stöd av annan lag.

Med hänsyn till denna mycket specifika uppräkningslista av delar av miljöbalken följer rimligtvis att övriga delar av miljöbalken inte omfattas av undantaget för skogsvårdslagens tillämpning. Detta framgår även av förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:90 om följdlagstiftning till miljöbalken m.m., s. 243). Där sägs bl.a. att en mer generell skrivning om att skogsvårdslagen inte ska tillämpas i den mån den strider mot föreskrifter meddelade med stöd av annan lag, skulle innebära en alltför oklar inskränkning i skogsvårdslagens tillämpningsområde. I stället pekade regeringen i propositionen ut några specifika delar av miljöbalken som borde ha företräde framför skogsvårdslagen, vilket också är de delar som sedan reglerades i 4 § skogsvårdslagen.

I 30 § skogsvårdslagen framgår att föreskrifter om den hänsyn som ska tas till bland annat naturvårdens intressen inte får vara så ingripande att pågående markanvändning försvåras. Detta gäller alltså även i förhållande till miljöbalken i de delar som inte särskilt nämns i 4 § skogsvårdslagen.

Det framgår vidare att hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller även vid tillämpning av skogsvårdslagen och dess föreskrifter.

När ska specifika regleringar i skogsvårdslagen gå före de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken?

I propositionen om följdlagstiftning till miljöbalken m.m. (a. prop. s 238-248) diskuteras skogsvårdslagens förhållande till miljöbalken förhållandevis utförligt. Av särskilt intresse för den aktuella frågan är sidorna 242-246. Bland annat skriver regeringen att det följer av allmänna lagvalsprinciper att de detaljerade föreskrifterna om miljöhänsyn i skogsvårdsförfattningarna ska tillämpas (*lex specialis*) och att miljöbalkens hänsynsregel om försiktighetsmått (2 kap 3 §) blir tillämplig i de frågor som inte särskilt reglerade i skogsvårdsförfattningarna. Som exempel anges att en tillsynsmyndighet inte med stöd av miljöbalkens hänsynsregler får meddela förelägganden om bredden på skyddszoner med träd och buskar som lämnas kvar mot vattendrag, eftersom bestämmelser om sådana skyddszoner finns i Skogsstyrelsens föreskrifter. Som exempel på frågor som inte omfattas av *lex specialis* nämns kemikaliehantering, som inte alls tas upp i skogsvårdslagen eller föreskrifter meddelade med stöd av skogsvårdslagen.

Eftersom regleringen av skyddszoner i Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 2011:7) särskilt nämns som en sådan reglering som omfattas av *lex specialis*, är det i det nu aktuella fallet relevant att jämföra den regleringen med regleringen av skydd av arter.

Hänsyn till arter regleras bland annat i 7 kap. 2 och 19 §§ i föreskrifterna:

- 2 §** Med uttrycket skador ska förhindras eller begränsas avses i föreskrifterna att skador ska förhindras helt, om det är möjligt utan att den pågående

markanvändningen avsevärt försvåras, eller i annat fall begränsas så långt det är möjligt inom denna ram.

19 § Skador till följd av skogsbruksåtgärder ska förhindras eller begränsas i livsmiljöer och på substrat där det förekommer prioriterade fågelarter, vilka framgår av bilaga 4, samt arter markerade med N och n i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845) eller som betecknas som akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade.

I artskyddsförordningen finns regler om artskydd.

Allmänna råd till 7 kap. 19 §

Med skador bör här även avses avsiktligt dödande, störande, förstörande av ägg eller skadande eller förstörande av djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Arter som omfattas av artskyddsförordningen eller som betecknas som akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade förekommer ofta i hänsynskrävande biotoper, men också på lokaler som inte påtagligt avviker från omgivande skog, som exempelvis i ädellövskogar, låg- och hörgörbarrskogar, kalkmarksskogar och sandbarrskogar.

Information om vilka arter som kan vara akut hotade, starkt hotade, sårbara och nära hotade kan fås bl a från gällande rödlista.

För däggdjur och fåglar infaller fortplantningstiden normalt under perioden den 1 mars–31 juli. För havsörn och kungsörn börjar den känsliga perioden redan omkring den 1 januari. I Västerbottens och Norrbottens län bör havsörn och kungsörn skyddas från störningar mellan den 1 februari och den 31 augusti. Bivråk bör anses störningskänslig till den 31 augusti i hela landet.

Skyddszoner regleras särskilt i 7 kap. 20–21 §§:

20 § Med skyddszoner avses här ett område som behövs för att förhindra eller begränsa skadlig inverkan på angränsande miljöer vid skötsel av skog.

21 § Skyddszoner med träd och buskar ska lämnas kvar vid skötsel av skog i sådan utsträckning som behövs av hänsyn till arter, vattenkvalitet, kulturmiljö, kulturlämningar och landskapsbild.

Allmänna råd till 7 kap. 21 §

Exempel på miljöer som kan behöva skyddszoner är områden med hänsynskrävande biotoper, kulturmiljöer och kulturlämningar.

Utformning av skyddszoner med hänsyn till vattenkvalitet samt arter i och kring hav, sjöar, vattendrag, samt blöta marker, t.ex. våtmarker och myrar bör ske utifrån arters känslighet och behov samt mark- och vattenförhållanden. Detta kan t.ex. ske genom att vegetation lämnas kvar för att bibehålla beskuggning och näringsupptag samt stabilisering av mark.

Utformning av skyddszoner med hänsyn till landskapsbild, rekreation och friluftsliv bör ske utifrån upplevelsevärden och med utgångspunkt från de aktiviteter som bedrivs.

Utformning av skyddszoner med hänsyn till arter på fastmark, såsom t.ex. ravinmiljöer och risbon, bör ske utifrån arters eller miljöers egenskaper t.ex. genom att säkerställa beskuggning eller solinstrålning, samt att motverka kanteffekter.

Utformning av skyddszoner med hänsyn till kulturmiljöer och kulturlämningar bör ske utifrån t.ex. kulturarvet och upplevelsevärdet. Detta kan t.ex. ske genom att körning, markberedning och plantering undviks.

Det är tydligt att hänsyn till arter i alla fall i någon omfattning regleras i Skogsstyrelsens föreskrifter, till skillnad från kemikaliehantering som i förarbetena gavs som exempel på en fråga som inte omfattas av *lex specialis* och som inte alls tas upp i skogsvårdslagstiftningen. Jag anser vidare att regleringen om hänsyn till arter till och med är mer detaljerad än regleringen av skyddszoner, som enligt förarbetena ska tillämpas före de allmänna hänsynsreglerna. Av 7 kap 21 § framgår att ett av syftena med skyddszonerna är hänsyn till arter, vilket innebär att även regleringen av skyddszoner i sig är en del av regleringen av hänsyn till arter. Även övriga delar av den hänsyn till naturmiljön som regleras i 7 kap. i föreskrifterna syftar till stor del till att skydda arter.

Jag anser därmed att hänsyn till arter är reglerat i sådan omfattning och med sådan detaljeringsgrad i skogsvårdslagen och dess föreskrifter att denna fråga, utifrån det resonemang som förs i förarbetena till miljöbalken, ska omfattas av *lex specialis*. Det

är därmed, även det utgående från vad som sägs i förarbetena, inte möjligt att med stöd av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken kräva mer långtgående hänsyn till arter som inte omfattas av föreskrifter meddelade med stöd av 8 kap. miljöbalken (d.v.s. som inte är fridlysta) än vad som är möjligt med stöd av skogsvårdsförfattningarna.

Övrigt om samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken

I prop 1997/98:90, sid 246, anges att det inte bör gälla någon begränsning i fråga om förbud och föreläggandena i samband med anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken och det finns i miljöbalken ingen uttalad begränsning av hur långtgående krav som kan ställas i ett samrådsärende. Att tolka det som att det inte heller finns någon begränsning i förhållande till de frågor som i förarbetena i samma sammanhang bedöms omfattas av *lex specialis* skulle dock enligt min mening vara ologiskt och få orimliga konsekvenser. Eftersom alla avverkningar med en större yta än 0,5 hektar omfattas av kravet på anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § skulle det innebära att intrångsbegränsningen i skogsvårdslagen helt sätts ur spel. Jag anser att det är uppenbart att det inte var lagstiftarens avsikt.

I förarbetena sägs också att föreskrifter meddelade med stöd av skogsvårdslagen ska vara förenliga med de allmänna hänsynsreglerna. (Se prop 1997/98:90, sid 244) Jag tolkar de skrivningarna tillsammans med utformningen av skogsvårdslagen som att den lagen är utformad så att den ska vara förenlig med de allmänna hänsynsreglerna och att lagstiftaren avseende begränsningen av vilka hänsyn till arter som kan krävas därmed har bedömt att det är den nivån som är skälig enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. Även om det som utgångspunkt inte finns någon formell begränsning av vilka förelägganden och förbud som kan meddelas i ett samrådsärende enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, saknas med det resonemanget möjlighet att i samrådsärendet kräva mer långtgående hänsyn för ej fridlysta arter, eftersom en övre gräns för vad som är skäligt enligt 2 kap. 7 § miljöbalken redan har fastställts i 30 § skogsvårdslagen.

Torbjörn Johansson

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2025-06-26
meddelad i
Östersund

Mål nr M 3988-24

PARTER

Klagande

Naturskyddsföreningen Jämtland-Härjedalen

Motpart

S H

Ombud: I N och L L
Skogsägarna Norra Skog ek förening
Box 4076
904 03 Umeå

ÖVERKLAGAT BESLUT

Skogsstyrelsens beslut i ärende nr A 5100-2023, se bilaga 1

SAKEN

Avverkningsanmälan, X i Östersunds kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen återförvisar målet till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning.
 2. Mark- och miljödomstolen förbjuder avverkning och andra skogsbruksåtgärder inom det avverkningsanmälda området till dess Skogsstyrelsen avgjort ärendet eller förordnar annat. Beslutet gäller omedelbart.
 3. Mark- och miljödomstolen avslår avvisningsyrkandet.
-

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

Dok.Id 495765

Postadress
Box 708
831 28 Östersund

Besöksadress
Storgatan 6

Telefon
063-15 06 00
E-post: mmd.ostersund@dom.se
www.ostersundstingsratt.domstol.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–11:00
13:00–15:00

BAKGRUND

S H inkom i januari 2023 med en avverkningsanmälan till Skogsstyrelsen rörande ett område på 2,5 hektar på fastigheten X i Östersunds kommun. Skogsstyrelsens beslut att inte vidta några åtgärder med anledning av anmälan överklagades av Naturskyddsföreningen Jämtland Härjedalen (naturskyddsföreningen). Mark- och miljödomstolen beslutade i dom den 7 mars 2024 (mål nr M 3517-23) att återförvisa målet till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning och beslut. Skogsstyrelsen har, efter förnyad handläggning, i en kommunikation daterad den 28 november 2024 (Skogsstyrelsens kommunikering) uppgett, bland annat följande:

”Skogsstyrelsen anser att ytterligare områden inom skogen men utanför planerade hänsynsytor kan komma att vara av vikt för trolldruvemätaren. Inom ramen för skogsvårdslagen är det emellertid inte möjligt att helt förhindra skador på miljöer som kan vara viktiga för arten i fråga. Arealen av den planerade hänsynen överskrider den maximala miljöhänsynen som anges i skogsvårdslagen. Under nuvarande förutsättningar bedömer Skogsstyrelsens därmed att planerade hänsynsytor och hänsynsåtgärder är lämpliga och välprioriterade.”

Naturskyddsföreningen har nu överklagat Skogsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Naturskyddsföreningen har, förutom yrkande om inhibition, så vitt får förstås, yrkat *att* mark- och miljödomstolen, vid bedömningarna av behoven av skydd, tillämpar hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken baserat på vad som anges i balkens portalparagraf i 1 kap. 1 § vad avser samtliga aktuella rödlistade arter som inte är fridlysta när det gäller dessa arters överlevnad på sikt, *att* mark- och miljödomstolen i slutlig dom klargör att de i målet aktuella arterna förutsätter beaktanden också utanför avverkningsanmälningarna, dvs i de närmare omgivande skogarna, *att*

mark- och miljödomstolen vid slutgiltig dom återförvisar målet till Skogsstyrelsen för förnyad handläggning med de ramar och inriktningar som säkerställer att trolldruvemätarens ekologiska funktion bevaras i området, *att* mark- och miljödomstolen klargör partsställningen för Naturskyddsföreningen Jämtland-Härjedalen i det aktuella målet i enlighet med vad som anges i förvaltningslagen, *att* domstolen vid återförvisning anvisar att alla ställningstaganden och/eller beslut skall delges Naturskyddsföreningen i enlighet med vad som anges i 33 § förvaltningslagen då föreningen utgör part i målet samt *att* mark- och miljödomstolen i slutlig dom klargör för tillsynsmyndigheten att målet tillika ska handläggas med stöd av miljöbalken.

Till stöd för sin talan har Naturskyddsföreningen i huvudsak anfört följande.

Skogsstyrelsens handläggning och planerad hänsyn

Skogsstyrelsens kommunikering utgör inget förvaltningsbeslut i enlighet med vad som anges i 31-33 §§ förvaltningslagen. Någon hänvisning till tillämpade lagrum finns inte, inte heller någon motivering till varför myndigheten kommit till den slutsats man ger uttryck för i sitt ställningstagande och inte heller finns en besvärshänvisning eller information om överklagandetid. Tillsynsmyndighetens ställningstagande i ärendet utgör därför ett nollbeslut vilka är överklagningsbara eftersom de är att anse som handlingsdirigerande (se Mark- och miljööverdomstolens dom i mål M 13871-19 meddelad 2020-10-28).

Nollbeslutet överklagas baserat på bestämmelser i bland annat miljöbalken och EU-lagstiftning. Mark- och miljödomstolen har i sitt tidigare mål (M 3517-23), efter det förra överklagandet, tillämpat miljöbalken. Det är därför anmärkningsvärt att Skogsstyrelsen i sin handläggning enbart har tillämpat skogsvårdslagen men helt undvikit att tillämpa miljöbalken. Dessutom väljer tillsynsmyndigheten att inte fatta ett förvaltningsbeslut utan avrundar ärendet med en kommunikering som förvaltningsrättslig åtgärd. Det finns ingenting som hindrar tillsynsmyndigheten att tillämpa både skogsvårdslagen och miljöbalken i ett och samma ärende och sådana exempel finns från flera av Skogsstyrelsens distrikt.

I Skogsstyrelsens kommunikering anges att den hänsyn som skogsvårdslagen tillåter överskrids i ärendet (nivån 10 % intrång som markägaren ska tåla).

Kommunikeringen bygger i allt väsentligt helt på Norra Skogs avverkningsplanering från 4 september 2024. I skogsbolagets egen planering anges att 2,4 hektar av anmälans 2,5 hektar avses kalhuggas vilket motsvarar 96 % av den avverkningsanmälda arealen kommer att kalavverkas. Detta betyder att 4 % avses lämnas som hänsyn till trolldruvemätaren. Den nivån avviker kraftigt från den praxis som utvecklats i form av skogsvårdslagens intrångsgräns på 10 %.

Den blygsamma hänsyn som planeras kommer med största sannolikhet resultera i irreparabla skador på trolldruvemätarens livsmiljökrav. Frågan är närmare om fjäriken dör ut efter ett enstaka år eller om det dröjer några. Detta på grund av följande. Endast 15 hektar kontinuitetsskog återstår i området och över 80 % av kontinuitetsskogen runt omkring har redan kalavverkats under de senaste 25 åren. Det föreligger därför en hög risk för att en kritisk tröskelnivå passeras där den kontinuerliga ekologiska funktionen för trolldruvemätare inte längre kan upprätthållas långsiktigt i området. Den samlade erfarenhet som finns om trolldruvemätarens livsmiljökrav i Sverige liksom delvis i Finland visar tydligt att en förekomst för att vara resilient och långsiktigt viabel måste ha en tillräcklig arealstorlek, rika förekomster av värdväxten trolldruva spridda över huvuddelen av livsmiljön och att det är tillräckligt varmt på växtplatsen (utan att värdväxten står exponerad för sol större delen av dagen). Dessutom tillkommer de anspråk på kontinuerlig tillgång på rörligt markvatten som trolldruva i sig har. Utan dessa livsmiljöförhållanden kommer en beskuren förekomst av arten inte att överleva över tid utan dö ut lokalt. Det har i flera praktiska exempel visat sig att arten kan upprätthålla fååriga lokala förekomster på kalhyggen men att dessa snart dör ut då trolldruvan konkurreras ut av annan växtlighet som stormhatt, lövsly med flera och snart gran. Värdväxten förlorar växtkraft, krymper ihop för att snart därpå hibernera så länge den kan innan rotstocken förtvinar.

Norra Skog sätter förhoppningar till dels de hänsyn som är tänkta att tillskapas som spridningskorridorer, dock utan att kunna lägga några evidens i form av vetenskapligt stöd eller annat till stöd för sitt påstående. Inte heller har Norra Skog något stöd för att tillgången på trolldruva eller att kalavverkningar av resterande delar av A 5100-2023 (96 %) med återplantering skulle ge några hållbara livsförutsättningar för fjärilen. Varje plantering med någon aspekt av skogsproduktion som grund kommer förutsätta tidiga lövrensningar och senare sedvanliga skogsgallringar för att åstadkomma tillräckligt jämna skogsbestånd. Norra Skogs påståenden om avsedd skogsskötsel för att vidmakthålla trolldruvemätarens livsmiljökrav skulle innebära att samma ställningstaganden från markägarens sida måste fattas så länge fjärilen finns kvar. Något som i så fall kan komma att behöva gälla för åtskilliga decennier framöver. När skogarna runtom avses avverkas återkommer frågan och situationen för fjärilen – om den till äventyrs skulle överleva till dess – att bli direkt prekär.

Norra Skog har inte trovärdigt beaktat några aspekter kring grön infrastruktur, långsiktiga förutsättningar för konnektivitet. Kumulativa effekterna har inte beaktats alls och risken för lokalt utdöende har inte utretts på ett adekvat sätt. Försiktighetsprincipen enligt 2 kap. 3 § miljöbalken har inte tillämpats. I kommunikeringen konstaterar Skogsstyrelsen att trolldruvemätarens livsmiljöer inom anmälan utanför den planerade minimala hänsynsytan kommer att skadas utifrån den avverkningsplanering som föreligger.

Det framgår tydligt av flygfoton från 1960 att den avverkningsanmälda skogen och dess omgivning historiskt inte har kalavverkats, något som hävdas i underlaget som lämnats till Skogsstyrelsen. Både inom avverkningsanmälan och utanför denna (i samma sammanhängande skogsområde) har av allt att döma skogsbete bedrivits som sannolikt upphört under 1970-talet eller så vilket fått till följd att skogen börjat sluta sig igen men idag ännu är biologiskt alltför ung.

Under de senaste 20-25 åren har flera kalhyggen tagits upp både väster och öster om avverkningsanmälan och över 80 % av den tidigare sammanhängande

kontinuitetsskogen runt omkring anmälan har avverkats under denna tid. Den kvarvarande skogsresten som finns och som har förutsättningar att hysa trolldruvemätare är nu så liten att gränsen för en oönskad tröskeleffekt är nära. Det är vetenskapligt visat i åtskilliga ekologiska studier att små isolerade förekomster löper en stor risk att dö ut redan av slumpmässiga orsaker som till exempel ogynnsamt väder. Dessutom kommer isolerade förekomster av vilken art som helst leda till att skadliga recessiva gener anrikas i populationen vilket minskar möjligheten för den att anpassa sig till förändringar i miljön. Det vill säga, skogen är nu så pass liten att den knappast kan tillåtas bli ännu mindre utan att fjärilens överlevnad allvarligt sätts på spel genom att livsmiljöns ekologiska funktion inte längre kan upprätthållas.

Sedan cirka 80 % av den tidigare sammanhängande kontinuitetsskogen har avverkats återstår endast knappt 15 hektar äldre skog öster om anmälan vilket innebär att en utdöendeskuld redan kan föreligga med konsekvenser som inte kan förutses. Skogsstyrelsen har lutat sig mer eller mindre helt mot vad Norra Skog har anfört och den synen bli helt vägledande för tillsynsmyndighetens ställningstagande. Något självständigt avgörande syns inte. Skogsstyrelsen har sammanfattningsvis inte i sin handläggning tillämpat miljöbalkens mål och syfte enligt 1 kap. 1 § punkt 2 och 3 om bevarande av värdefulla naturmiljöer och biologisk mångfald.

Vid en återförvisning till Skogsstyrelsen behöver artens behov av grön infrastruktur, konnektivitet, naturliga utbredning, bevarandestatus och kumulativa effekter beaktas. Vid tillämpningen av dessa omständigheter ska tillsynsmyndigheten tillförsäkra arternas långsiktiga fortlevnad i området genom att tillämpa miljöbalkens försiktighetsprincip.

Något om trolldruvemätaren

Fjärilen förekommer mycket lokalt i de inre delarna av Mellannorrland och i Sverige förekommer den i en egen särpräglad underart *Baptria tibiale fennica* som numer bara finns i Sverige, södra halvan av Finland och i de västra delarna av

Ryska Karelen sedan dess fåtaliga norska förekomster har dött ut. De svenska förekomsterna är de starkaste för underarten varför Sverige har ett utomordentligt stort ansvar att säkerställa den unika underartens fortlevnad. Fjärilens naturliga livsmiljö är äldre boreala grandominerade skogar av högörtstyp, dvs jorden är näringsrik vilket ger skogarna generellt hög bonitet. Livsmiljöerna karaktäriseras av intern beståndsdynamik, dvs naturliga stormfällen, skogsskadegörare eller andra omständigheter skapar smärre gläntor i skogen där trolldruveplantor kan komma att växa i varmare men bara delvis solexponerade lägen.

Fjärilens enda värdväxt för dess larv är svart trolldruva. Larven kan bara utveckla sig på värdväxtplantor som står tillräckligt varmt och helst delvis solbelysta vilket innebär en smal balansgång för fjärilen då värdväxten egentligen är en lundväxt anpassad till att leva i skugga där larven inte alls kan utvecklas. Larven är under sin levnad utsatt för ett jämförelsevis högt predationstryck av en parasitfluga, en äggparasitstekel och minst en larvparasitstekel. Parasittrycket gör att i genomsnitt 75 % av avkommorna dukar under innan de blivit fullbildade fjärilar som kan reproducera sig. Eftersom flera parasiter lever på de utvecklade stadierna av fjärilen kommer varje population att fluktuera våldsamt i antal fullbildade fjärilar mellan olika år. Detta leder till att små fåtaliga förekomster löper stor eller mycket stor risk att dö ut av slumpmässiga orsaker när antalet fullbildade fjärilar drabbas av ett bottenår. En över tid viabel förekomst av trolldruvemätare måste därför ha en arealmässigt tillräckligt stor passande livsmiljö.

Trolldruvemätarens långvariga tillbakagång är orsakad av det storskaliga kalhyggesbruket som har fragmenterat hela dess svenska kvarvarande svenska utbredningsområde. Detta har lett till att fjärilen allt sedan år 2000 är rödlistad som Starkt hotad (EN), vilket är den näst högsta rödlistekategorin.

När det i ett område som inte är större än 2,5 hektar hittats en starkt hotad åtgärdsprogramsart som trolldruvemätare (EN), läderdoftande fingersvamp (VU), fjällig taggsvamp, svart trolldruva och tibast samt att området ingår i en kalkbarrskogsrest på 15 hektar där bland annat den mycket exklusiva

kalkbarrskogsarten blyspindling (VU) har sina livsmiljöer, borde det inte anses vara orimligt att myndigheten exempelvis ingår ett naturvårdsavtal eller vidtar andra åtgärder som säkerställer att den ekologiska funktionen för trolldruvemätare bevaras i området.

Det är fullkomligt uppenbart att inget skogsbruk kan tillåtas i området utan det måste lämnas orört så att naturlig intern beståndsdynamik kan tillåtas skapa naturliga gläntor. Det är nämligen sådana miljöer trolldruvemätaren har anpassat sig till. Det ger även förutsättningar för de högt skyddsvärda mykorrhizasvamparna att leva vidare.

S H har, genom sitt ombud Norra Skog, avgett inställningen att överklagandet i första hand ska avvisas och att det i andra hand ska avslås, det interimistiska förbudet upphävas och att Skogsstyrelsens beslut ska bestå. Till stöd för sin inställning har hon i huvudsak anfört följande.

Bakgrund

I naturskyddsföreningens överklagande har ett antal ”yrkanden” angetts. Flera av dessa avser dock åtgärder eller bedömningar snarare än något som skulle framgå av ett domslut. Möjligen kan vissa delar vara sådant som kommenteras i domskäl, men det är inget som går att kräva. Det konkreta yrkande som har betydelse för domslutet är att det i punkten 4 yrkas att ärendet ska återförvisas till Skogsstyrelsen. Avverkningsanmälan i detta ärende har tidigare varit föremål för domstolens prövning i mål M 3517-23, som ledde fram till en återförvisning. Skogsstyrelsens handläggning av ärendet har återupptagits efter mark- och miljödomstolens återförvisning och den 14 juni 2024 hölls ett samråd i fält med markägaren, Norra Skogs ombud, personal från Skogsstyrelsen och länsstyrelsen. Vid samrådet studerades området och vilka förutsättningar som trolldruvemätaren har inom den anmälda skogen och landskapet i stort och olika alternativ och lämpliga hänsynsåtgärder diskuterades för att beakta trolldruvemätarens närvaro. Efter samrådet i fält har markägaren den 10 september 2024 lämnat kompletterande

uppgifter och detaljer om planerade åtgärder och hänsyn. Skogsstyrelsen bedömde att planerade hänsynsytor och hänsynsåtgärder var lämpliga och välprioriterade.

Bemötande

Grunden för Naturskyddsföreningens överklagande är förekomst av fjärilen trolldruvemätare. Arten har i rödlistan benämnts som starkt hotad (EN). Arten omfattas dock inte av någon fridlysning enligt artskyddsförordningen och dess värdväxt svart trolldruva är inte heller fridlyst och har i rödlistan betecknats som livskraftig (LC). Bestämmelserna i artskyddsförordningen är därför inte tillämpliga. Det krävs lagstöd för att begränsa en enskild fastighetsägares rätt att förfoga över sin egendom. Skogsstyrelsen har i sin handläggning att tillämpa både skogsvårdslagen och miljöbalken. Av allmänna lagvalsprinciper följer att de detaljerade föreskrifterna om miljöhänsyn i skogsvårdsförfattningarna ska tillämpas på skogsbruket, dvs. speciallagstiftning går före miljöbalken. Hänsyn till rödlistade arter regleras i skogsvårdslagens bestämmelser och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Av 7 kap. 19 § Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till Skogsvårdslagen (SKSFS 2011:7) framgår att skador till följd av skogsbruksåtgärder ska förhindras eller begränsas i livsmiljöer där det bland annat förekommer arter som betecknas som akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade. I 7 kap. 33 a § framgår också hur prioritering mellan olika intressen ska ske om det inte är möjligt att inom intrångsbegränsningen ta all den hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen som krävs under 7 kap. i föreskrifterna.

I det här fallet har Skogsstyrelsen bedömt den planerade åtgärden för att avgöra om myndigheten har fog för att meddela något föreläggande eller förbud.

Bestämmelserna har meddelats med stöd av 30 § skogsvårdslagen och 30 § skogsvårdsförordningen. Enligt allmänna lagvalsprinciper har dessa föreskrifter företräde framför miljöbalkens allmänna hänsynsregler (se prop. 1997/98:90 s. 244-245). Det innebär att Skogsstyrelsen, och nu även mark- och miljödomstolen, är

förhindrad att tillämpa miljöbalkens allmänna hänsynsregler för att meddela förelägganden som gäller hänsyn till arter.

I den mån lagstiftaren valt att reglera detta har detta skett antingen genom artskyddsförordningen eller genom skogsvårdslagens bestämmelser. Då frågan om sådan hänsyn är reglerad enligt skogsvårdslagen gäller den intrångsbegränsning som finns i 30 § skogsvårdslagen. Beslut enligt den lagen överklagas enligt 40 § skogsvårdslagen till allmän förvaltningsdomstol. Det är inte möjligt att inom ramen för ett avverkningsärende ställa högre krav än vad som följer av den lagstiftning som ska tillämpas. Om det allmänna avser att ställa längre gående krav är det i så fall bestämmelserna om områdesskydd som måste tillämpas. Skogsstyrelsen och länsstyrelsen har valt att inte göra det. Det ligger inte inom mark- och miljödomstolens behörighet att som första instans fatta beslut om områdesskydd. Mot denna bakgrund är det inte möjligt för domstolen att pröva de invändningar som naturskyddsföreningen har framställt inom ramen för de bestämmelser som domstolen har att tillämpa.

Om prövning ändå sker

Om mark- och miljödomstolen har en annan uppfattning i ovanstående fråga och anser att påverkan på trolldruvemätare kan prövas av domstolen kan följande tilläggas i målet. Markägaren har tagit den hänsyn till svart trolldruva och trolldruvemätaren som varit påkallad. För trolldruvemätaren är det viktigt att artens värdväxt får möjlighet att finnas kvar. Norra Skog bedömde för markägarens räkning att det är så pass mycket svart trolldruva i de yngre skogarna runt om kring själva avverkningen att populationen med svart trolldruva är stabil och livskraftig även lokalt. Det finns goda möjligheter för fjärilen att finnas kvar i området då trolldruvans utbredning verkar vara väldigt stabil i närliggande skogar.

Vad gäller Naturskyddsföreningens påstående om oriktiga och vilseledande bedömningar vill S H påtala att det inte har påståtts att skogen varit kalavverkad år 1963. Utifrån kartorna ser man dock tydligt att skogen var ungskog år 1963. Skogen är idag cirka 100 år gammal.

Skogen är homogen med ett fåtal överståndare vilket torde tyda på att skogen har varit mer eller mindre kalavverkad någon gång mellan år 1924-1930. Trots att skogen varit kalavverkad har svart trolldruva etablerat sig och finns bland annat i avdelning 12 i skogsbruksplanen där skogen endast är 60 år. Detta visar att trolldruvan inte har några problem med att sprida sig till yngre skogar som inte har en kontinuitet, så kallade äldre naturskogar.

Planerad hänsyn

Skogen håller varken hög ålder eller har tydlig kontinuitet men på plats finns flertalet kalkarter. Norra Skog har på begäran av Skogsstyrelsen genomfört en inventering av området för att bedöma naturvärdena i kalkbarrskog. Resultatet visade att området inte uppfyller de nödvändiga kriterierna för att vara en exklusiv kalkbarrskog. Området är kalkpåverkat, precis som många andra skogar runt Storsjöområdet med kalkberggrund, men saknar den kontinuitet som krävs och de specifika arterna för att klassificeras som exklusiv kalkbarrskog. Detta bekräftades av Skogsstyrelsen, som deltog i samråd och fältbesök tillsammans med länsstyrelsen, markägare och Norra Skog.

Vidare har Norra Skog undersökt möjligheterna för trolldruvemätaren och svart trolldruva att etablera sig i området. För att svart trolldruva ska kunna etablera sig är det avgörande att konkurrerande växtlighet inte tar över, vilket skulle utesluta växten från att få tillräckligt med solljus. För lite sol kan vara negativt om trädskiktet i skogen blir för tätt och riskerar att undertrycka markvegetationen. Skogsskötsel i form av röjning och gallring har visat sig gynnsam för trolldruva och på de delar av skogen där dessa metoder tillämpas har svart trolldruva etablerat sig tydligt. För trolldruvemätaren är det viktigt att värdväxten, svart trolldruva, står i gläntor eller luckor där solljuset når den, eftersom fjärilen lägger sina ägg på undersidan av trolldruvans blad. Arten trolldruvemätare har varit känd i området under lång tid och markägarnas skogsbruk är en av anledningarna till artens närvaro. Skogsbruket är småskaligt med en systematisk skötselprocess som inkluderar röjning, gallring och trakthyggesbruk. Oaktat föryngringsavverkningar

har trolldruvan växt in i de nya bestånden, vilket också har lett till att trolldruvemätaren har följt efter. Om markägarna inte hade upprätthållit sin skötsel och skapat öppna ytor genom röjning och gallring skulle bestånden ha blivit för täta för att trolldruvemätaren skulle trivas.

Det påstås ibland att den naturliga dynamiken i skogen skulle lösa problemet, men man måste beakta det specifika området och dess höga bonitet. Ståndortsindex är G 26 i det aktuella området, vilket innebär att det är mycket bördigt för att vara i Jämtland och att vegetationen, både träd och örter, växer snabbt.

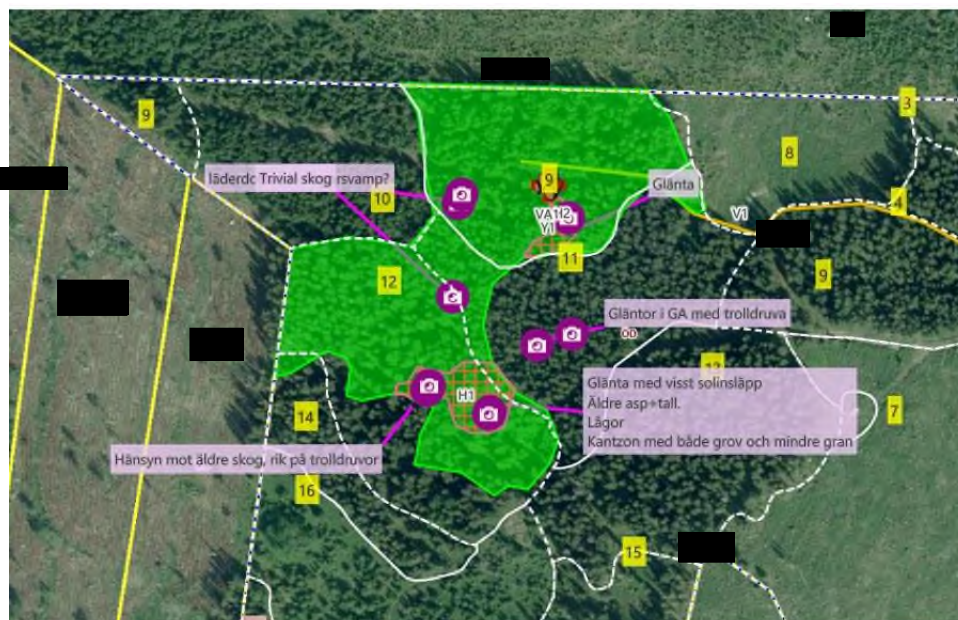
Markägarnas framtida skötselplaner kommer inte att försämma förutsättningarna för trolldruvemätaren utan snarare tvärtom, vilket skötselhistoriken stödjer. Markägaren är PEFC-certifierad och upprättade 2023 en grön skogsbruksplan över fastigheten vars totala areal uppgår till cirka 91 hektar, av vilka 64 hektar utgör produktiv skogsmark. Inom fastigheten har markägaren valt att frivilligt avsätta 5,3 hektar NO-områden (Naturvård Orört) och NS-områden (Naturvård Skötsel) vilket utgör 8,2 % av den produktiv skogen. Den aktuella föryngringsavverkningen berör avdelning 9, samt delar av avdelningarna 11 och 12, i enlighet med skogsbruksplanen. Fastigheten uppvisar en stor variation i ålder och sammansättning mellan de olika avdelningarna.

De spridda åldersklasserna och förekomsten av äldre överståndare skapar ett varierat landskap med naturliga korridorer. Vissa avdelningar är tätare, medan andra är glesare och erbjuder solbelysta gläntor – förutsättningar som både svart trolldruva och trolldruvemätare gynnas av. Historiskt sett har området varit kalavverkat i omgångar, med kalytor som antingen har lämnats delvis intakta eller återbeskogats.

Fältbesök visar att endast enstaka äldre träd återstår, vilket ytterligare styrks av att de exklusiva marksvamparna inte finns i området. Detta underbygger bedömningen att skogen inte längre utgör en exklusiv kalkbarrskog. Sedan 1950-talet har områdets brukningshistoria varit relativt oförändrad. Nuvarande markägare har valt

att inte avverka samtliga äldre bestånd utan att kalavverka mindre ytor, medan gallringsskogar och ungskogar växer upp parallellt. Denna strategi med småskaligt trakthyggesbruk, där maskinell gallring och planerad röjning ingår, har bidragit till att skapa öppna partier i skogen. Tidigare basvägar i gallringsområden har även fungerat som naturliga gläntor, vilket ytterligare gynnat etableringen av svart trolldruva och därmed trolldruvemätaren. Den fortsatta skötseln enligt denna beprövade praxis riskerar inte att försämra förutsättningarna för trolldruvemätaren. Tvärtom visar bevarade resultat att den aktiva skogsskötseln, med regelbunden röjning och gallring, skapar och bibehåller ett landskap där både arten och dess värdväxt kan frodas – även om en yta om 2,24 hektar (cirka 10 % hänsyn) här planeras för förnygringsavverkning.

De varierade skogsbestånden på fastigheten erbjuder fortsatt utrymme för en dynamisk spridning av arterna, vilket sammantaget säkerställer att både skogsbruk och bevarandet av trolldruvemätaren kan samexistera. De områden som lämnas orörda på grund av hänsyn är markerade med rödrotiga fält i Figur 1.

Figur 1. Avverkningsanmält område (grönt) och hänsynsytor (rödrotiga fält).

DOMSKÄL

Är mark- och miljödomstolen forum för prövningen?

Inför en planerad skogsavverkning ska markägaren, enligt 14 § skogsvårdslagen (1979:429) och 15 § skogsvårdsförordningen (1993:1096), underrätta

Skogsstyrelsen genom en så kallad avverkningsanmälan. En sådan avverkningsanmälan enligt skogsvårdslagen ska, enligt 6 § förordningen (1998:904) om anmälan för samråd, ses som en anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken avser verksamheter eller åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön.

Skogsstyrelsen har enligt bestämmelserna i skogsvårdslagen, skogsvårdsförordningen samt Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) möjlighet att förelägga om försiktighetsmått inom den så kallade intrångsbegränsningen, se 30 § tredje stycket skogsvårdslagen. Ett sådant beslut får enligt 40 § första stycket skogsvårdslagen överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Om Skogsstyrelsen bedömer att försiktighetsmått inom intrångsbegränsningen inte är tillräckliga ska Skogsstyrelsen fatta beslut enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se MÖD 2021:11). Ett sådant beslut får enligt 21 kap. 1 § andra stycket miljöbalken överklagas till mark- och miljödomstol.

S H har till Skogsstyrelsen gett in en avverkningsanmälan enligt skogsvårdslagen som också utgör en anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Efter att mark- och miljödomstolen i mars 2024 beslutat att återförvisa ärendet till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning och beslut, har ett samråd i fält genomförts och S H har, genom sitt ombud, inkommit med kompletterande uppgifter och beskrivningar av området och planerad hänsyn. Skogsstyrelsen har därefter, i ett dokument med rubriken ”kommunikation”, beskrivit ärendets gång, vilka hänsynsåtgärder som S H föreslagit samt sammanfattningsvis angett att även andra områden i skogen än de som omfattas av planerade hänsynsytor kan vara av vikt för trolldruvemätaren men att det med hänsyn till intrångsbegränsningen i skogsvårdslagen inte är möjligt att helt förhindra skador på miljöer som kan vara viktiga för arten i detta fall.

Mark- och miljödomstolen uppfattar Naturskyddsföreningens överklagande som att föreningen menar att Skogsstyrelsens kommunikering ska ses som ett ställningstagande om att Skogsstyrelsen avser att inte ingripa med stöd av 12 kap. 6 § miljöbalken, dvs. ett sådant icke-beslut som enligt praxis från Mark- och miljööverdomstolen kan vara överklagbart med hänvisning till artikel 9.3 i Århuskonventionen (jfr exempelvis Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 28 oktober 2020 i mål M 13871–19). S H å sin sida menar att Skogsstyrelsens kommunikering utgör ett beslut meddelat med stöd av 30 § skogsvårdslagen och 30 § skogsvårdsförordningen och att skogsvårdslagen, i egenskap av speciallagstiftning, i detta fall hindrar att ytterligare försiktighetsmått föreskrivs med stöd i miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

När det gäller risk för påverkan på arter som är fridlysta enligt artskyddsförordningen (2007:845) har Mark- och miljööverdomstolen i flera mål bedömt att en underlåtenhet från Skogsstyrelsen att bedöma om det föreligger risk för skada på en art och vid behov förelägga om försiktighetsmått, utgör ett icke-beslut som med stöd i artikel 9.3 i Århuskonventionen får överklagas till mark- och miljödomstol av ideella organisationer som omfattas av 16 kap. 13 § miljöbalken (se exempelvis Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 oktober 2020 i mål nr M 13871-19 och MÖD 2021:11). Detta gäller även när Skogsstyrelsen rent formellt har fattat ett beslut enligt skogsvårdslagen eftersom Skogsstyrelsen, om den bedömer att försiktighetsmått inom intrångsbegränsningen inte är tillräckliga, ska göra en bedömning och vid behov fatta beslut om ytterligare försiktighetsmått enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se MÖD 2021:11).

Ovan refererad praxis avser avverkningsanmälningar där det förekommit arter som är fridlysta enligt artskyddsförordningen. Artskyddsförordningen är en förordning meddelad med stöd i 8 kap. miljöbalken (se 1 § artskyddsförordningen). Artskyddsförordningen anses utgöra en precisering av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken när det gäller skydd av arter.

Miljöbalken och skogsvårdslagen gäller parallellt. Om en fråga regleras både i miljöbalken och i skogsvårdslagen eller föreskrifter meddelade med stöd i den ska dock skogsvårdslagens bestämmelser som huvudregel, enligt allmänna lagvalsprinciper, gå före i egenskap av speciallagstiftning (prop. 1997/98:90 s. 243f). Detta innebär enligt förarbetena att en tillsynsmyndighet inte med stöd av miljöbalkens allmänna hänsynsregler får meddela förelägganden om sådana frågor som redan regleras i Skogsstyrelsens föreskrifter. Skador till följd av skogsbruksåtgärder ska enligt 7 kap. 19 § Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 2011:7) förhindras eller begränsas i livsmiljöer där arter som är akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade förekommer. Det finns därmed viss reglering av trolldruvemätaren, i egenskap som starkt hotad art, inom föreskrifter meddelade med stöd i skogsvårdslagen. Dessa bör därför, som huvudregel tillämpas i stället för de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken. Det finns dock flera undantag från detta.

Föreskrifter gällande områdesskydd och artskydd meddelade med stöd av miljöbalken måste enligt förarbetena få företräde framför skogsvårdslagen (prop. 1997/98:90 s. 243). För att säkerställa detta föreskrivs det i 4 § skogsvårdslagen att bestämmelser i skogsvårdslagen eller i föreskrifter meddelade med stöd i lagen inte tillämpas i den mån vad där sägs strider mot reglerna om biotopskyddsområden eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 eller 8 kap. miljöbalken eller med stöd av annan lag.

Ovan hänvisade utdrag ur förarbetena och 4 § skogsvårdslagen skulle kunna tolkas som att det endast är föreskrifter meddelade med stöd i 8 kap. miljöbalken, det vill säga artskyddsförordningen, som kan tillämpas av Skogsstyrelsen för att föreskriva försiktighetsmått som går längre än vad intrångsbegränsningen i skogsvårdslagen medger. I det ovan återgivna utdraget från Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 13871-19 hänvisar domstolen dock till de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Artskyddsförordningen tillämpas av överdomstolen inte med hänvisning till 4 § skogsvårdslagen utan för att den utgör en precisering av de allmänna hänsynsreglerna. Detta torde hänga samman med att de begränsningar i

tillämpningen av miljöbalken som gäller vid specialreglering enligt skogsvårdslagen enligt ovan nämnda förarbeten inte gäller vid förelägganden och förbud inom ramen för ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (prop. 1997/98:90 s. 245). Detta innebär sammanfattningsvis att det inom ramen för ett samråd enligt 12 kap. 6 § inte finns några hinder mot att tillsynsmyndigheten förelägger om försiktighetsmått med stöd i de allmänna hänsynsreglerna även om det rör en fråga som även regleras i skogsvårdslagen.

Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken ska alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Med skada eller olägenhet för miljön avses inte bara miljöpåverkan i form av utsläpp och andra störningar utan även utarmande av naturresurser eller biologisk mångfald (prop. 1997/98:45 s 15 Del 2). En verksamhetsutövars skyldighet att vidta försiktighetsmått för att förhindra utarmning av den biologiska mångfalden bör därmed, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, även kunna innefatta skydd för en art som inte omfattas av artskyddsförordningen. Att artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter (MÖD 2013:13), utesluter nämligen enligt mark- och miljödomstolens bedömning inte att försiktighetsmått även kan behöva föreskrivas för arter som inte omfattas av artskyddsförordningen med stöd i de allmänna hänsynsreglerna.

Av Artfakta som Artskydds databanken tillhandahåller framgår bland annat följande om trolldruvemätare (*Baptia tibiale*). Trolldruvemätaren förekommer på ett mindre antal lokaler i Sverige varav endast några förekomster finns i Jämtlands län. Arten är strikt knuten till värdväxten svart trolldruva. Den saknas åtminstone i Sverige på flera till synes lämpliga värdväxtförekomster, även i områden där fjärilen förekommer. Trolldruveförekomster inom den boreala zonen förekommer mycket lokalt och är hotade främst av avverkning, skyddsdikning och andra

markberedningsåtgärder. I Sverige utgör sannolikt även plantering av främmande barrträd som contortatall som behåller sitt grenverk under lång tid, vilket effektivare skuggar fältskiktet, ett hot.¹

Det är i målet ostridigt att trolldruvemätare förekommer i det avverkningsanmälda området. Även om S H planerar att vidta vissa skyddsåtgärder, framgår det av Skogsstyrelsens kommunikering att ytterligare områden inom skogen, som inte omfattas av planerade hänsynsytor, kan komma att vara av vikt för trolldruvemätaren. Med beaktande av att trolldruvemätaren är starkt hotad och endast förekommer på mycket få lokaler i Jämtlands län, gör mark- och miljödomstolen bedömningen att det, för att förebygga utarmning av den biologiska mångfalden, funnits skäl för Skogsstyrelsen att överväga att förelägga om försiktighetsmått med stöd i 2 kap. 3 § miljöbalken inom ramen för samrådet enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Skogsstyrelsen borde därmed inte ha stannat vid att konstatera att de försiktighetsmått som Skogsstyrelsen bedömer ryms inom skogsvårdslagens intrångsbegränsning inte fullt ut kan förhindra skada på trolldruvemätaren. Utan Skogsstyrelsen borde ha gått vidare och gjort en bedömning av om det finns behov av att fatta beslut om ytterligare försiktighetsmått enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Skogsstyrelsens underlåtelse att överväga att fatta beslut om försiktighetsmått för trolldruvemätaren måste därför, enligt artikel 9.3 i Århuskonventionen vara ett sådant icke-beslut enligt miljöbalken som naturskyddsföreningen har rätt att överklaga till mark- och miljödomstolen.

Även den omständighet att Skogsstyrelsen i en informationsskrivelse daterad den 26 mars 2024 till S H:s ombud Norra Skog rörande den aktuella avverkningsanmälan, angett att Skogsstyrelsen tar upp den anmälda åtgärden för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken och därefter inte har beslutat om några förelägganden eller förbud inom ramen för samrådet talar enligt mark- och miljödomstolens bedömning för att Skogsstyrelsen ska anses ha fattat ett

¹ Trolldruvemätare, Artfakta (besökt 28-03-2025)

överklagbart icke-beslut enligt 12 kap. 6 § miljöbalken som naturskyddsföreningen kan överklaga.

Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt är därmed forum och kan ta upp överklagandet till prövning.

Tillämpliga bestämmelser

Som konstaterats ovan ska miljöbalken och de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken tillämpas i prövningen av förevarande avverkningsanmälan. Någon begränsning av den reglering som finns i skogsvårdslagen föreligger inte. Enligt 12 kap. 6 § fjärde stycket miljöbalken får tillsynsmyndigheten förelägga den anmälningsskyldige att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om sådana åtgärder inte är tillräckliga, och det är nödvändigt för skyddet av naturmiljön, får myndigheten förbjuda verksamheten.

I 2 kap. 1 § miljöbalken anges att det vid prövningar och tillsyn enligt miljöbalken finns en skyldighet för verksamhetsutövaren att visa att de förpliktelser som följer av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas.

I 2 kap. 2 § miljöbalken anges att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

I 2 kap. 3 § miljöbalken anges att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Kraven i 2 kap. 3 § gäller, enligt 2 kap. 7 § miljöbalken, i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärders och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Skogsstyrelsen, baserat på den kompletterande inventering och de uppgifter som S H inkommit med, samt vad som framkommit under genomfört samråd i fält, har kommit till slutsatsen att ytterligare områden inom den avverkningsanmälan skogen men utanför planerade hänsynsytor kan komma att vara av vikt för trolldruvemätaren. Någon bedömning eller ställningstagande gällande om de föreslagna försiktighetsmåten är tillräckliga för den lokala populationen av trolldruvemätarens överlevnad och därmed om skada på miljön i strid med 2 kap. 3 § miljöbalken förhindras har inte tagits av Skogsstyrelsen.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Av handlingarna i målet framgår att S H inom ramen för ärendets handläggning har åtagit sig vissa försiktighetsmått till skydd för trolldruvemätaren. Dessa är, så vitt mark- och miljödomstolen kan förstå, följande. Två hänsynsytor markerade i figur 1 ovan, lämnas orörda. Den södra av dessa ytor utgör glesare, ljusöppna partier med högre förekomster av trolldruva samt aspar och äldre barrträd (H1). Denna hänsynsyta ska, enligt uppgifter från S H, även fungera som en korridor mellan skogarna öster och väster om det anmälda området. Den andra hänsynsytan (H2) består av glesare skog med större mängder trolldruva och ska fungera som en källa och spridningskorridor för svart trolldruva in till omgivande produktionsskogar. Hänsynsyornas totala area är enligt uppgifter från markägaren 0,26 hektar.

I de två hänsynsytor har S H, så vitt mark- och miljödomstolen kan förstå, åtagit sig att inte utföra några skogsbruksåtgärder alls. Även i övriga delar av det avverkningsanmälda området, där avverkning ska ske, planeras vissa hänsynsåtgärder. Dessa hänsynsåtgärder är att grotuttag och grönnisplantering ska ske samt att generell hänsyn tas genom att bland annat naturvärdesträd, utvecklingsträd och högstubbar, spridda mindre trädgrupper, lövträd, träd med bohål för fåglar m.m. lämnas.

Vidare har S H i målet anfört att skogsskötsel i form av röjning och gallring har visat sig gynnsam för trolldruva och i de delar av skogen där dessa metoder tillämpats har svart trolldruva tydligt etablerat sig. Hon har angett att ett småskaligt skogsbruk med en systematisk skötselprocess som inkluderar röjning, gallring och trakthyggesbruk bedrivs och att om hon inte hade upprätthållit sin skötsel och skapat öppna ytor genom röjning och gallring skulle bestånden ha blivit för tät för att trolldruvemätaren skulle trivas. Mark- och miljödomstolen finner det oklart om detta ska ses som ett åtagande om försiktighetsmått och om S H åtar sig att fortlöpande, så länge trolldruvemätaren kan finnas i området, fortsätta att vidta sådana skötselåtgärder som anges vara gynnsamma för trolldruvan.

Utifrån det underlag som finns i målet drar mark- och miljödomstolen följande slutsatser. S H:s skogsinventering visar att svart trolldruva etablerat sig i ett område där kalavverkning tidigare skett och där skogen nu är cirka 60 år. Mark- och miljödomstolen bedömer att detta kan visa att det är möjligt för trolldruvan att återetablera sig i en skog 60 år efter kalavverkning, såvida det finns kvar lokala förekomster att utgå ifrån. Domstolen ifrågasätter inte att det finns skötselåtgärder som kan gynna svart trolldruva. För trolldruvemätarens vidkommande är det nödvändigt – men inte tillräckligt – att värdväxten trolldruva förekommer, utan även egenskaper hos växtplatsen har stor betydelse. Utifrån vad som är känt är det förhållandena på värdväxten som växer i gläntor som ger förutsättningar för fjärilsäggens utveckling. Den stora skillnaden mellan förekomst av trolldruva respektive trolldruvemätare indikerar att sådana gynnsamma lokaler är

fåtaliga även i ett nationellt perspektiv. Såvitt domstolen kan bedöma innebär den planerade avverkningen att stora ytor omdanas på ett sätt som under i vart fall några decennier inte är funktionellt för trolldruvemätaren. Att återetablering av trolldruva på sikt är möjlig visar således inte att planerad avverkning inte kommer att skada den lokala populationen av trolldruvemätare. För att en återetablering av trolldruva och trolldruvemätare ska vara möjlig när skogen har vuxit upp igen krävs det att det finns kvar lokala populationer av båda arterna som kan sprida sig.

Det S H anfört om att det utanför det avverkningsanmälda området finns tillräckligt med svart trolldruva för att den lokala populationen ska vara stabil, kan enligt mark- och miljödomstolens bedömning inte anses tillräckligt enligt försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken med beaktande av att trolldruvemätaren är starkt hotad samt att det inte finns några garantier i form av exempelvis formellt områdesskydd för att skogarna runtomkring det avverkningsanmälda området inte också kommer att kalavverkas i framtiden.

Mark- och miljödomstolen noterar att majoriteten av de kända växtplatserna för svart trolldruva som skogsinventeringen i området visar (14 av 24 växtplatser) är lokaliserade inom det avverkningsanmälda området (se kartan på s. 2 i Norra Skogs skrivelse till Skogsstyrelsen daterat den 4 september 2024). Vid en jämförelse mellan nämnda karta över skogsinventeringen och läget för hänsynsytorna uppskattar mark- och miljödomstolen att 4 av 14 kända växtplatser inom avverkningsanmälan omfattas av hänsynsytorna. Domstolen bedömer utifrån formen och storleken på hänsynsytorna att yta H1 potentiellt kan inrymma en glänta och därmed vara av direkt betydelse för trolldruvemätaren. Hänsynsyta H2 syftar till att fungera som spridningskorridor för svart trolldruva. Därmed är betydelsen mer av indirekt karaktär för trolldruvemätaren samt förknippad med tidshorisonter som avser skogens återväxt.

En överinstans bör i regel inte ta ställning till en fråga som inte den beslutande myndigheten först har prövat. Med hänvisning till instansordningsprincipen ska målet därför återförvisas till Skogsstyrelsen för bedömning av om de föreslagna

försiktighetsmåttan är tillräckliga för att säkerställa trolldruvemätarens fortlevnad i området med beaktande av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken. Inom ramen för denna bedömning bör Skogsstyrelsen även ta ställning till om det är tillräckligt med frivilliga åtaganden från markägaren eller om försiktighetsmåttan bör föreskrivas i ett beslut om föreläggande. Naturskyddsföreningens yrkande om återförvisning ska därmed bifallas.

Vad gäller Naturskyddsföreningens övriga yrkanden konstaterar mark- och miljödomstolen att det inte är möjligt för domstolen att ge den typ av anvisningar för den fortsatta handläggningen, när domstolen skiljt sig från målet. Inte heller är det möjligt för domstolen att avgöra naturskyddsföreningens partsställning i andra processer än förevarande prövning i mark- och miljödomstolen. Dessa yrkanden ska därmed avvisas.

Då det är av vikt att avverkning inte genomförs innan ytterligare utredning och bedömning har vidtagits. Mark- och miljödomstolen förordnar därför om förbud mot skogsbruksåtgärder till dess Skogsstyrelsen avgjort ärendet eller förordnar annat.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 17 juli 2025. Prövningstillstånd krävs.

Lars Nyberg

Kristoffer Hallberg

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lars Nyberg, ordförande, och tekniska rådet Kristoffer Hallberg. Föredragande har varit tingsnotarien Gesine Åström.